

1941

לאמר לאסורים צאו:
להקים ארץ. להנחיל נחלות שממות.
(ישעיה מיט)

ה ק ר ע פ נו

יום תל-חי

במשך כ"א השנים שעברו מימי תל-חי לא היתה עוד שעה שבה נראה המאורע הזה סמלי כל כך לפי משמעותו ואקטואלי כל כך לפי החויה הכרוכה בו כביום הזכרון השתא. אכן, השנה יכולים אנו לאמר במשנה-תוקף, כי יותר משיש בזכר פרשת תל-חי משום ציון לגבורת העבר, יש בו כדי לרמוז על דרכי העתיד. אף ההתלבטות הישובית-הפנימית, שעורר המאורע בשעתו, רחוקה עדיין מעבור לנחלת ההיסטוריה; אמנם המידות רחבו מאד והצורות נשתנו, אך עיקר הבעיה מוסיף להיות כשהיה אז.

ב.

בשעה שכמה עשרות בחורים ובחורות התקבצו בשבט ואדר תר"ף להגנת הנקודות המרוחקות שבגליל העליון, לא היה הישוב מאוחד בהערכת מעשיהם. היו שאמרו: הדאגה לבטחון הארץ מוטלת על צבא מעצמות-ההסכמה, ולא בכוחנו לשאת בעול; הגליל העליון נמצא אז בשטח הכיבוש הצרפתי, לכן יעצו לתבוע מהאדמיניסטרציה הצרפתית כי תמלא את חובתה; במידה שלא תוכל לשמור על הנפש והרכוש, או שתהא עסוקה בענינים הנראים לה חשובים יותר, — אין ברירה

אלא לסגת, בטרם תבוא ההתנגשות עם המתנפלים. כך טענו, לא רק בלתי-ציונים, כי אם מזקני הישוב ומטובי נציגיו: „אין לחשוש, שהבעלים הקודמים של מתולה ישובו ויתישבו בה, — הסביר לוד־ביפול בועד הזמני של יהודי א״י ב־ג' אדר תר״ף, — יש קושנים ודוקומנטים, ואין נשקפת לנו סכנה מצד זה... להפקיר נפשות, להפקיר בלי תועלת — לזאת אינני מסכים. צריך לסגת“. כידוע, תמך בדעה זו גם זאב ז'בוטינסקי.

ואולם, מצת הבחורים והבחורות, אשר התרכזו בנקודות הצפון, ואלה אשר תמכו בהם, העריכו אחרת את קורות הימים ואת משמעותה של התועלת הלאומית. הם סברו שצבא זר, ואף צבא של בעל-ברית, לא יוכל למלא בשלמות את תפקידי הגנת הישוב. הם חשו — אף כי לא ידעו לבטא תחושתם זו בבהירות — שגם אם יגבר האויב לזמן-מה, ויהא הכרח בנסיגה, הרי עצם העמידה הנועזת תהפוך את הנסיגה הטקטית לנצחון מדיני.

מהלך המאורעות הצדיק את דרכם של מגיני תל-חי. הם החזיקו מעמד שבועות שלמים במקומות שהצבא הצרפתי ויתר עליהם, והצליחו בזה לא מפני שכוחות צבא-הכיבוש הצרפתי היו חלשים מכוחותיהם המעטים, ואף לא מפני שחסר לצרפתים אומץ-לב, — כי אם באשר עמידת הצרפתים בגליל היתה על פי טבעה אחרת מהעמידה העברית: מה שהגנרל גורו ראה כטפל נחשב בעיני טרומפלדור וחבריו לעיקר, ומה שהיה לצרפתים עיקר, נראה כטפל למגיני תל-חי. וכשבאה הנסיגה ההכרחית, מפני היתרון הכמותי ויתרון הציוד של המתנפלים, לא הפכה הנסיגה לשברון ולמפלה. להיפך — הכוח, האומץ והמסירות שהתגלו בהגנת תל-חי, וההד של ימי-הגבורה בחוץ לארץ, שימשו גורם, אשר סייע אחרי כן לצרופו המוחלט של הגליל העליון המזרחי אל שטח המנדט הבריטי ולמסגרת „הבית הלאומי“.

ג.

בהגנת שלוש הנקודות הצפוניות השתתפו, מחוץ לאנשי המקום, גם פועלים מיהודה והגליל, תלמידי הגמנסיה מתל-אביב, ואנשים מן הגדוד העברי „הראשון ליהודה“. ערכו של הגדוד הארץ-ישראלי בהגנת הגליל העליון התבלט במספר הניכר של „משוחררי“ הגדוד, אשר התנדבו לצפון, וכן בדרכים חשובות אחרות. והיה בזה סמל-מה. ההתנדבות לעזרתם של בעלי-ברית, ביחידות עבריות לאומיות, לא עמדה בסתירה לצרכי ההתגוננות העצמית. יתר על כן: מפעל אחד סייע לשני והשלימו; הגדודים העברים עזרו לכושר העמידה העצמית בגליל, והתקוה לכוח עברי עצמאי עודדה את ההתנדבות לצבאות בעלי-הברית. לולא תקוה זו, לא היה קם מתוך הישוב העברי הקטן שביהודה—(השומרון והגליל נמצאו עדיין בימי ההתנדבות בידי התורכים) — גדוד מתנדבים בן 1400 איש.

ולא מקרה הוא הדבר, שיוסף טרומפלדור, אשר ארגן את היחידה העברית הראשונה בצבא הבריטי („גדוד נהגי-הפרדות“), היה גם מפקדו של מפעל ההגנה העצמית הבולט ביותר.

ד.

אנשי מתולה, כפר-גלעדי ותל-חי באו למקומותיהם לשם עבודה, התישבות ובנין, והם השקיעו כוחות רבים באדמתם. אך מי יודע מה היה גורל הנקודות הללו לולא מפעל ההגנה באדר תר"ף, אם כי הקושנים והדוקומנטים נשמרו, ודאי, היטב בידי בעלי-הקרקע היהודים. ואולם: האם היתה הגנת תל-חי וכפר-גלעדי נעשית בעקשנות ובמסירות כזו לולא רצו בכך מתישבי המקום, אשר ברית להם עם אדמתם והם שואבים מתוכה כוחות-עמידה צרופים? מפעל ההתישבות ומפעל ההגנה שזורים זה בזה בקשר אשר לא ינותק. בלי כוננות מתמדת לימי סער ירדו לטמיון אף מאמצי-התישבות מזהירים ביותר; ובאין הכשרון להכות שרשים בקרקע, עלולים גם מעשי מסירות-נפש מפוארים ביותר להשאר רק בבחינת גבורת-נואשים בלבד.

ע"י מעשה ההתגוננות הבטיחו בני הנקודות בצפון את התנאים לקיום ישוביהם; בזכות עמידתם אמיצת-הלב התברכו גם בתקופת שלום ארוכה, שלא הופרעה מאז אפילו בימי מאורעות קשים. והגנת תל-חי לא בלבד שהבטיחה את בנין המחודש של שלוש הנקודות האלה, אלא גם אפשרה, לאחר עשרים שנים כמעט, את ההתישבות המסועפת בעמק החולה. יתכן שלולא י"א אדר היתה החולה נמצאת עד היום הוזה מעבר לתחום.

לעתים הופכת, איפוא, הכוננות-להגנה תנאי מוקדם לפתיחת מפעל התישבותי חדש. עמידת תל-חי החזירה, כאמור, חבל חשוב למסגרתה המדינית של ההתישבות העברית. אכן, מאז שונו פני הדברים מאד, לא גורל של חבל ארץ אחד הוטל על כפות המאזנים. במובן עמוק יותר מששערנו בזמן מן הזמנים — „כל הארץ לנו תל-חי“.

ה.

אנשי עבודה ושלום, אנשי חזון לאומי וחברותי טהור וצרוף — אלה היו הבחורים והבחורות שנלחמו ונפלו בתל-חי. כל התרברבות צבאית היתה רחוקה מהם ולא בנקל בשלה בלבם ההחלטה לאחוז בנשק. אולם כאבות-אבותיהם מלפני אלפיים וארבע מאות שנה חשו אף הם, שאי-אפשר לבנות מולדת מחדש, אלא אם היד האחת עושה במלאכה והשניה מחזקת השלח. הם ידעו, שאם רוצים הם לבנות בזכות ולא בחסד-גויים, הרי זכות זו מטילה חובות חמורות מאד; והם הבינו, שעם כל הברכה שמביאים אנחנו לשכנינו, לא נשיג את הבטחון ואת השלום במפעלי הברכה ובכוננתנו הטהורה בלבד; רק עמידה של קוממיות לאומית ושל נכונות לקרבן האחרון תתן לנו בטחון ושלום כאחד.

הלקח הזה של אנשי תל-חי גדול כוחו כיום כאשר היה לפני עשרים ואחת שנה, ואולי — עוד יותר מאז.